

קונטרס זכרון

פרורים ולקוטים מפי השמועה וממה שמצאתי
בספרים שמביאים בשם הגאון הגדול הצדיק
קדוש ישראל ועמוד ההוראה
מרנא ורבנא שמחה זעליג זצוק"ל הי"ד
מבריסק דליטא

מאת

משה אהרן ריגר
בן רבינו הגאון הנ"ל

הלא הר"א מוורדון במדרכי ועוד גדול שם במדרכי הלא המירו
היכי דיש רוב כי מת היו כמו במים שאין להם סוף אם עבר זמן
רב לסמוך על האומד ולהתירה להנשא הואיל ומדאורייתא שריא,
וגם מדרבנן הוא רק ענין של לכתחילה דהרי אם ניסת לא תלא,
ומציא שם ראייה מהא דהמיר רב אשי בצורבא מדרבנן מחמת
אומדנא, והגמרא לא פליג עליה רק משום דלא ס"ל להאי אומדנא
דאם איתא דסליק קלא אית ליה, אבל אם הי' אומד חזק לא היו
פליג גמרא על זה, והנה גם המבי"ט החיר כהר"א מוורדון, ולא
אוכל להשיג ספרו, ובספר אגודת אוזב מדברי מציא ומדייק מדברי
השאלמות המוצא במלחמות דס"ל ג"כ כהר"א מוורדון בשאלמות
דוהי' עקב דאילו גברא דאזיל למדינת הים אסור לה לדניתהו
למהוי לגברא עד לעולם עד דאחי חד סהדא דמיא וכן גברא
דטבע במים שאין להם סוף אשתו אסורה לאינסבא עד דאחא
סהדא ואמר דאסקוהו מן מיא דשכיב, אלמא דאזיל למדינת הים
כתב דאסורא עד לעולם וטבע במים שאין להם סוף דקדקו וכתב
אשתו אסורא, אלמא דס"ל כהר"א מוורדון, והגם דאנכי דחיתי
דיש לומר דהוי משום דמיא דמיא שאין להם סוף אם ניסת לא תלא,
אבל פשט הפשוט בהדיוק הוא דס"ל כהר"א וורדון, דהוי מצי
לכתב דאסורא לכתחילה (ובאזיל למדינה"י כתב דאסורה לעולם
היינו אפילו לזמן מרובה ולא כתב דאפי' דיעבד) ואין ספר
השאלמות אללו לראות את דברי אדמו"ר הגאון ר' נח"צ זצ"ל
בזה, והנה בשעת הדחק הלא נוכל לסמוך גם על דברי היחיד כמה
שהציא ממשנה דעדות, ובפרט הכא דמסייע ליה דיוק דברי
השאלמות, ולצדק דברי זקנו הגאון שבות יעקב דכתב דכרכה
בשנים ורדופה להנשא, שעת הדחק דיעבד דמי ויש להשיאה
לכתחילה ולפי"ז הלא גם החולקים בזה דלסמוך על דברי היחיד,
יודו דצאינה רדופה להנשא יהיה כרוז הפוסקים דאסורה גם לזמן
מרובה, ובדדופה להנשא נסמוך על דברי הר"א וורדון בצירוף
השבות יעקב ולהתירה להנשא, והאשה גם הצעל הם מעירנו
ברסק ולעבול דוד בשערשאו ואח באמריקא ואין אפשר כי בזמן
של שמים עשרה שנה לא כתב לא לאשתו אהובתו ולא לאחיו ולא
לדודו, ואין ספק כי נהרג והלא גם בימי התרומת הדשן החיר
גדול אחד וכתב התרומת הדשן שלא לסמור הוראתו כיון דיש
אומדנות, והוצא זה בשו"ע סעיף ט"ו ונראה דאומד גדול ס"ל
כהר"א וורדון, וכן כתב בספר מלבושי יו"ט חלק שני סי"ד

(א) **כתיבה** וחתימה טובה נקש"ג לאלתר לחיים טובים
ארוכים ומתוקנים ברכת כל טוב לכבוד גאון עוז
הגאון הגדול-עטרת תפארת ישראל וכו' וכו' מהור"ר אליהו
שליט"א קלאנקין מלפנים הגאב"ד דלוצלין וכעת בירושלם עיר
קדשנו.

הנני לנקש את רוס גאון כה"ר לחמול על האי עלובתא
ולהדקק לענינה הנה האשה בהיותה עוד כמעט בימי
ילדותה בגלותה נשאת לאיש ושמו שימשיל ווערצין בעיר וויאומא,
בשנת ה'תרע"ו בסוף החורף ונתעברה ונלקח צעלה למלחמה והי'
לה מכתבים ממנו, ואח"כ נקרא להפראנט וקבלה עוד אחיה
מכתבים ממנו, ואח"כ הולידה אשתו בן זכר וכתבה לו את זה
ומאז לא השיגה שום תשובה או מכתב ממנו וכאשר חקרה אל
ערכאות הממשלה והשיגה תשובה מחדש יולי שנת 17 למספרם,
כי לא הגיע להם שום ידיעה מהאיש הזה מהדעיסטוויטעלנע
ארמיע, ועוד תשובה כי הסאלדאט ווערצין שמעון בבהאי של 19
סענטיאבר שנת 16 למספרם פדאפאל צעו וועסטו היינו כי נאבד
צלא ידיעה, הילד חי שתי שנים ומת, וזה יותר מעשר שנים שאין
לה שום ידיעה ממנו גם כתבנו לוורשא ואין שום ידיעה ממנו, גם
הועד הרבנים המפקח על העגונות שכתבנו להם לא השיגו שום
ידיעה, והאשה רכה בשנים צערך בת כ"ח שנה, והיא עגומה
ועגונה ומה נעשה להאי עלובתא, והדבר מובן כי האשה המשגת
היתר מרבנים ואחר כך נשאת לאיש, היא שומרת דת כי לא יאשה
מגבול הדת אבל האשה העגונה הנוקעת מחמת עיגונה
לארגענטינע כדי להסחיר ענין עיגונה ולהנשא שם לאיש והיא
חושבת בלבה כי היא נשאת באסור הלא אז יתבטל ממילא אלה
כל שמירת הדת כי היא חושבת כי הלא בין כך ובין כך היא עוברת
איסורים ולמה זה תשמור ענין נדה ושבת ומאכלות אסורות והלא
היא אינה יודעת כי אם ניסת לא תלא והרי הוא ביתר אלל בעלה,
ובאמת הלא רב ההולכים בבהאי ואין להערכאות ידיעה ממנו
ונאבד צלא ידיעה, הוא מחמת שנהרג, וכן רב ההולכים למלחמה
ואינם כותבים מכתבים לנשותיהם וקרוביהם ובפרט לזאת האשה
אשר חי אחיה בשלום וכתב לה מכתבים ולא השיב על בשורת הילד
הנוול, אין ספק כי רובם למיתה יותר ממים שאין להם סוף ואם
ניסת לא תלא, אבל הלא האשה לא מדע מזה ותחשוב כי היא
עוברת על דת ויצאו מזה מולאות לא טובות, ותשכחי לנפשי כי

בזה"ע בסוף הסיון בשם האחרונים דבזמניו שקצוהו כי דואר בכל מקום ובזמן קצר נוכל להשיג ידיעות עדיף מהאומדנא של לורכא מרבנן, ואין צדי ספרי האחרונים ולא אדם מי הם אלו האחרונים, אבל עלי לסמוך על עדותו של המלבושי יו"ט וידוע לכבוד גאונו נ"י כי הגאון אב"ד דפה אינו מתערב בעניני הוראה אפי' של ציעתא בכוחא, ואבקש מכבוד גאון תורתו שליט"א אם יסכים לזה להחיר את האשה הג"ל ולסמוך על הרוב שבהנאי של 19 סענט שנת 16 נהרג כפי תשובת הערכאות שנאמר אז בלא ידיעה, וא"כ אינה זקוקה לחליצה ולסמוך על הר"א מוורדון ועוד הגדול שבמדרכי ועל האחרונים דבזמניו עדיף ועל הא דהשבות יעקב, ולהחיר את האשה ונשיג צ"ד של שלשה ונחירה, ומזה גדולה להזדקק לזה, ויבורך כ"ג שליט"א בכל טוב ברכה ובחמיכה וחמימה טובה ואריכות ימים וימלא כל משאלותיו לטובה, מוקירו **שמוחה זעליג מו"ץ** פה בריסק

(ב) **בעזה"י ד' כ"ה אלול תרפ"ח** פעה"ק ירושלם ת"ו.

בעלות קול השופר יוחק לח"ט בספר הרב הגאון הנדיק כו' כקש"ת מו' שמחה זעליג שליט"א אחדשה"ט מכחבו הגיעני ול"ע איני בקו הבריאות ד' ירפאני ואקוה לד' כי אחרי החג בעזה"י יוסדר תשובתי בענין זה להחיר והנני קורא לשלום הרב הגאון הגדול האב"ד שליט"א ומצרכם בכוח"ט בשנת גאולה ישועה לנו ולכל ישראל בכ"מ.

אלי קלאצקין

ברכה מרובה לכבוד הרב הגאון הגדול פאר הדור עמוד הימיני פטיש החזק וכו' וכו' מו"ה אליהו נ"י קלאצקין הגאב"ד דק"ק לובלין כעת בירושלים. הנני בתודה לרום גאונו נ"י על מכחבו הגאון אלי וממש שמח שמחני והעליון ישמחהו כלות נפשו, ואבקש מרום גאונו להודרו לכחוב תשובתו כי הגנו מיתלים בעינים כלות לתשובתו בכדי שנוכל להחיר להאשה העניה, והלא יוכל רוס גאונו נ"י לקרא מפיו לעושי דברו והם יכתבו ורק כ"ג נ"י יתחוס על זה ויבורך כ"ג נ"י בכל טוב וברכה מוקירו שמחה זעליג מו"ץ פה בריסק.

והנני להוסיף כי לכאורה מהמשנה במחלוקת בין הארכובא ולמעלה ובין הארכובא ולמטה והלא מהארכובא ולמעלה גם כן מתירין רק לאחר י"ב חודש, ויהי מזה סתירה להעזרת נשים דס"ל דהזמן מרובה הוא י"ב חודש, והי' לנו להחיר לדעת הר"א מוורדון גם כן הארכובא ולמטה, ונראה ליישב דבזמן הארכובא ולמעלה הוא שיעור קצוב י"ב חודש אבל מן הארכובא ולמטה הוא רק בתורת אומד, דבזמן מרובה כזה אם הי' חי הי' נודע ואם נמשך בינתיים חירוס בין המדינות באופן שא"ל להודע בטל האומד, מוקירו הג"ל, ונא ונא למחר תשובתו.

והגה"צ הג"ל הוסיף במכתבו ממ"ש הגאון דקאוונע זצ"ל שהצריך שיבואו התרי רובי צבת אחת והוכיח זה מהא דחמא גברא רבא היו וכתב שאין זה ראוי די"ל דראית רב אשי מה דלא אפקיה בתוך הזמן שיוכל להגיע מעבר השני לים והרי הבית יעקב שהי' בזמן רבינו הש"ך לא הצריך זה וגם בדברי הרי"ב"ש הרי מחילה נטבע והיו רובא למיתה ואחר כך העלו דגלו כו' ובתשו' רא"מ מובא בט"ו דראוי להקל בעיגונא משום פריזות

הדור וכ"ש בדורנו והרי סו"ס מחפשים להם אנשים שאינם חוששים לזה והרי"ב"ש הביא רא"י דלרש"א מן הארכובא ולמעלה לא היו אפילו רובא למיתה מדפריך מהא דמן הארכובא ולמעלה תנשא ואי היו רובי למיתה ויטערך צהדי רובא דמשאל"ס דהיו תרי רובי לזה תנשא אלמא דפשיטא ליה להרי"ב"ש דבתרי רובא תנשא לכתחילה דכלא"ה מאי מייחי רא"י ודלמא פשיטא ליה להגמרא דאין חלוק בין חד רובי ובתשו' ר' חיים כהן ראפופרט סי' כ"ח מתיר בתרי רובי ובסוף לאחר חתימתו מצא דעיקר היתר של הבית יעקב הוא מחמת תרי רובא ורבינו הגאון ר' חיים מוואלאזין זצ"ל בחוט המשולש סי' ו' מתיר בפל ממקום גבוה למשאל"ס משום תרי רובא ונמצא שעיקר היתר כנר הורו רבנן קשיאי ומלטורף גם דעת הר"מ מווארדין ומי שאומר שבעירו אירע שבה הבעל הוא בכלל אין מוחרין מעשי נסים ובכל רוב יש מיעוט ואין המיעוט מגרע את הרוב והרי אמו של החכם נצי בא צעלה לאחר העדאת עדים וכי עמדו מלהחיר אז את העגונות, והרי מבוחר בט"ו ובת"מ וצ"ל ובעבודת הגרשוני שהחירו הגאונים העגונות ולא השגיחו על זה כי ע"פ איזה מקרה אינו מחצטל הרוב וסדרת הגאון שבות יעקב אשר נתפשט לפוסק מפורסם בכל תפוזות ישראל בשיקול דעתו בקליפת הסירכות נתפשט בכל מקום סדרתו דבשעת הדחק בדופה להנשא כדעבד דמי יש לסמוך עליו ולהחיר להאשה [והרוב דמלחמה עדיף גם הרוב דמן הארכובא ולמעלה אליה דרש"א דהא מבוחר דהתש"ך דמלחמה היו רוב גמור ולנאח גם דעת הגאון דקאוונע י"ל דעמידתו בעת המלחמה בהפרנט היו רובי למיתה רק שיש חשש קצת אולי החזירוהו מהפראנט והבעל אשר הוא בשלום עם אשתו ואינו כותב מו"ט מלידת הילד רובי מחמת מיתתן מאחר שלא בא ידיעה ממנו נודע כי נתקיים כפי דבריו ושהי' בהפראנט, ואז באו התרי רובי צבת אחת.

ב"ל זה הועתק ממכתב הרה"צ הג"ל שידוע ומפורסם שהרב הגאון מאורן של ישראל ר' חיים הלוי קאלאוויציג זצ"ל סמך עליו בכל עניי השאלות שנשאל ונמלך אמו. עד כאן דברי הגר"א קלאצקין זצ"ל.

— [מספר דברים אחדים אות מ"ג]

(ג) **נתקבל** יום ד' י"ב מנ"א תר"ץ מברסק, ברכה מרובה לכבוד הרב הגאון הגדול הישיש וכו' וכו' מוהר"ר אליהו שליט"א הגאון אב"ד דלובלין בירושלים.

באתי לבקש מאת כבוד גאונו להזדקק בדבר עגונה רכה בשנים והרחמנות גדולה עליה, וזה הוא, הנה האשה יהודית בת הירש ליב מעיר יאנאווא הקמוכה לביאלע נשדרכה בשנת הטרע"ג עם ישראל בן יעקב, שם משפחתו לין, מעיר דאמיוטשווא הקמוכה לברסק ואמרו לה כי מה שאינו מדבר עם הכלה הוא מפני שהוא חסיד ואינו מדבר עם נשים וזמן החתונה לאחר ששה שבועות ליום ג' ובבוא הזמן הודיעו אבות החתן כי לא יוכל לבא ליום ג' ובקשו שתהא החתונה ביום ו' לאחר היום ג', והשיבו דהכלה כי הם חוששים שהחתן חולה ומחמת זה הם מדחים את החתונה ביום ג' ועל כן הם רוצים שימנעל השידוך, והסכימו דהחתן לעשות החתונה ביום ג' כמו שהוקבע בחתלה, ולאחר החופה הכירה הכלה במקצת ממראה פניו כי הוא חולה והתחילה לנכות, ולקחו הנאספים שם את החתן אללס ודברו עמו והשיג בטוב והוטב הדבר אלל דהכלה, וביום ד' והי' ו' ושבת

הגיעני השלשה כרכים הפרדס ובדנר התנח קרח מלאכותי נראה כיון דכשפותח את דלת המינה הוא כדי לקבל משם איזו דבר ואינו מכין להדליק את העלעקטרי הוי פסיק רישיה דלא איכפת ליה אפילו להדליק אם הוא באופן שהוא פסיק רישיה וכבר הכריחו החוספות מהא דקא עמיד בארעא דחבריה דפסיק רישיה דלא איכפת ליה הוא, גם כן כפסיק רישיה דלא ניחא ליה דשרי לדעת הערוך והראשונים דקיימי בשיטתיה, וכן מפורש בהרא"ש פ' כל כתבי סי' ח' דלדעת הערוך שרי לנער נר של שמן מהטבאל הגס דהוי פסיק רישי' דבדאי יקרב השמן להנר והא מצעיר או ירחק השמן מהנר והא מוכנה כיון דהוי פסיק רישיה דלא איכפת ליה, ולדעת הערוך צריך לפרש את דברי הירושלמי המובא שם בהרא"ש דהוא קרוב לבוא לידי חיוב חטאת היינו אם יהא ניחא ליה בהבערה או בכיבוי, ואדרבא דיוק לשון הירושלמי דהוא קרוב לבא לידי חיוב חטאת ולא קאמר דחייב חטאת דהרי הוא פסיק רישיה, מסייע להערוך דהוא רק קרוב לידי חטאת כשיהא ניחא ליה.

והנה בתוספות כתובות ד' ו' מבואר דהתוספות דפליגי על הערוך, ס"ל דאסור מדרבנן פסיק רישיה דלא ניחא ליה, ונמצא דהתוספות בין הערוך והתוספות הוא אם אסור מדרבנן, ומלבד דדרבנן שומעין להקל, כבר העיר רבינו הצ"ח יוסף בשו"ע ס"כ סי' ח' דמנהג העולם כהערוך, וכבר שמעתי מאדמו"ר אביו הגאון זצ"ל דדעת הרמב"ם כהערוך, דהוי לפי דעת התוספות דפ"ר דלא ניחא ליה אסור מדרבנן, הוא מחמת דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאסור מדרבנן, ואם כן לדעת הרמב"ם דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה יהא חייב דפסיק רישיה דלא ניחא ליה, והרי הרמב"ם פסק בפ"ו משגגות בחומה גחלים שהוא מוכנה את העליונות ומדליק את התחתונות ואם נתכון לכבות ולהצטיר חייב שחים, ולמה הכריך הרמב"ם שיהא נתכון והלא הוא פסיק רישיה, והרי בחומה גחלים להתחמם לא הכריך הרמב"ם שיהא נתכון להצטיר משום דהוי פסיק רישיה דניחא ליה. אלמא דהגם דלהרמב"ם חייב במשאל"ג, מ"מ פטור בפ"ר דלא ניחא ליה, ומפרש להגמ' דכריחות דפ"ר דלא ניחא ליה הוי אין מתכון, והרי בדשא"מ קי"ל כר"ש, וממילא שרי פ"ר דלא ניחא ליה. והגם דבאילו מקומות מצינו דאסרו מדרבנן פ"ר דלא איכפת ליה, כדמצינו גבי צירוף מבואר ברמב"ם עבודת יוה"כ פ"ב הל' ד' דהוי שבות הטלת העשיית במים ומוחר רק משום דאין שבות במקדש, והיינו דגזרו רבנן דילמא יהא ניחא ליה, וכן בשבת קמ"א לא ליהדק איניש אודרא אפומא דשישא דילמא אחי לידי סמיטה, היינו דילמא יהא ניחא ליה, זהו רק היכי דמצינו דגזרו חז"ל על זה שראו שמצינו שיהא ניחא ליה, ואין לנו לגזור מעצמנו כל היכי שלא מצינו בפירוש, והרי פשוט המנהג ששוכרין את ההוט לוקער בסכין, של ברזל עשות, שטאהל, והדבר ידוע שניתזין מהלוקער ניצוצות צוערות ולית מאן דחש להא והוא משום דהוי פסיק רישיה דלא איכפת ליה.

מה שהעיר מר ר' משה לעווין דאם שם המים בהתנה שיעשה קרח אסור משום נולד, לפי פסק רמ"א בסי' ש"ח סעיף ט"ז דצמקום לורך יש לסמוך על סברה ראשונה דמוחר ליתן מיני פשטידא נגד המדורה אלמא דלית בה משום מולד כיון דהוי ממילא ולא בידים, ולא שמענו מעולם לאסור את השלג היורד בשבת להשתמש בו לתת אותו לתוך הכוס משום טולד, כיון דמעיקרא בהיותו מים היה משקה, וגם כשנקרש מועיל בו מחשבה

היה שפוי בדעתו וצ"ח ה' נסעו משם כלם עם הכלה לדאמאטשעוויל וכעבור שבע מציאתם לעירו נחלה החתן ולא ראה לאכול ולא לשחות ולא לישן ונחנה הכלה סך כ"ה רובל שיסעו להגוי שהנטיח לאם החתן שירפא אותו, ובבואו מהגוי היה מלא מכות והיה מטורף בדעתו ולא אכל ולא שמה ולא ישן רק רץ הנה והנה כמשוגע, ונסעה הכלה לעירה, והנה כל העת למדוהו איך לבעול ולא הועיל כי לא ידע לבעול והיא בחולה, וכעבור איזה זמן באה הכלה עוד הפעם לעירו ומלאה אותו כי הוא מוטל במטה חולה ומטורף, ואמרו לה כי נסע בעת הקור ונקפאו ידיו ורגליו, ובקשה את הרב שילך לביחו לסדר לה שם גט כי הוא חולה ולא יוכל לבא אליו והשיב הרב כי כיון שאינו שפוי בדעתו לא יוכל לגרש, ואח"כ כי פרצה המלחמה וברחו אביו ואמו ובעלה ישראל הג"ל ומאז עקבותיו לא נודעו ואביו אומר כי אנשי חיל הרוסים לקחוהו והניחו אותו על העגלה בראותם כי הוא מטורף ומאז לא ידעו מה נעשה עמו, וכעת אומרים הוריו כי היה מטורף גם לפני החתונה ומחמת שהנטיחו להם כי כשישא אשה יתפא על כן השיאוהו, והאשה רכה בשנים ובחולה וצוכה ומצכה עלי והרחמנות גדלה עליה ובאה כפעם בפעם אלי למאז לה היתר והדבר הקשה בזה הוא כי כיון שהוא מטורף אין ראייה ממה שאין ממנו ידיעה כי מסתמא מת כאשר הוא באיש בריא שעל פי רוב אם אין ידיעה ממנו זמן מרובה לאשחזו ולאבותיו וקרוביו הוא מחמת מיתה, אבל דמטורף אין מזה ראייה וליכא אפילו חד רובא להוציא מחזקת אשת איש דאורייתא. ומחמת הדוחק והרחמנות אחיישב עם רוס גאוו, אולי יש לומר כי כיון שהכלה גלתה דעתה לפני החתונה כי אינה רוצה במטורף ורק רימו אותה כי מחמת חסידות אינו מדבר עם נשים וכן ראו לנטל השידוך בחשכס כי מה שמדחים זמן החתונה הוא מחמת שהוא חולה, וכעת אם יתברר על ידי עדים שהיה מטורף לפני החתונה, יש לומר דהוי מקח טעות, והרי כל הסברה דאחמא ניחא כל דהו דטב למיחב טן דו הוא רק להחמיר מספק אולי ניחא לה בכל דהו כמו שכתב הגאון ר' אליעזר יצחק זצ"ל בחוט המשולש בתשובותיו סימן ה' ד' פ' עמוד ד' ד"ה והנה ובידיו דידן שגלתה דעתה שאינה רוצה במטורף אולי יש לומר דאפילו ספק לא הוי והומקא טעות, ומאורף לזה דיש לומר דהרוסים היו לוקחים יותר האנשים שהיו חושבים אולי יסייעו להאשכנזים בדבר מלאכה, אבל בזה האיש שצחצחו אותו וראו כי לא ילח לשום דבר מה להם להטריח עמו ולהוצילו ולזונו וצטח השליכוהו בדרכם ולרמס ברגלי הקוסים והעגלות או כי נהרג על ידי מי שרצה לקחת את מלבושיו או כי מת ברעב כן קרוב הדבר, ובה שיותר קרוב דהוי מקח טעות, והוי אפילו ספק ספקא אולי אינה מקודשת ואולי מת ואולי יש להחיר לה, והנה להבעל היו שני אחים ואומרת האשה העגונה כי אחד מה במלחמה ואחד מת באמריקא. ואם יסכים רוס גאוו לזה להחירה יש להצריכה שמתברר בעדים כשרים אם גלוי דעתה לפני החתונה שאינה רוצה במטורף וגם כי היה מטורף לפני החתונה כי הוא דבר שצערורה ואין בזה חקנת חכמים, ואם נאמר לדרך שמה מת מאכער לבד על ידי עד שמתו אחיו, ואבקש את רוס גאוו להשיב את דעתו והסכמתו בזה ויתברך רוס גאוו בכל טוב וברכה ובחיי אריכי ובריות גופא. מוקירו שמחה ועליג מו"ן פה בריסק.

[ספר דברים אחרים אות ר"ו]

ד) **ברכה** מרובה לכבוד ידידי הגאון המפורסם עה"י פ"ה וכו' מוהר"ר משה הלוי נ"י סאלאווייטשיק, בניו יארק.

לעשותו משקה ולא לעשותו אוכל כדאיחא בנדה ד' י"ז אלמא דהיא יוחר קרוב להיות משקה ואין בו משום נולד, ופשוט דהא מיני פשטידה לאחר שחממו אותה, עוד הפעם נקרא השמן בשבת, ומותר במקום לורך לחמם עוד הפעם ולית בו משום נולד, עוד העיר מר משה אהרן דיש לאסור משום מגנן דהוי כבונה, בלמח הלל אינו מגנן בידיים, אין זה אלל גרמא דעשיה הוא דאסור בשבת אבל גרמא שרי כדאיחא בשבת ד' ק"כ, גם יש לומר כיון דאינו דבר של קיימא דכשנא למקום חס הוא נמס אין בו משום כונה.

יתברך כבודו בכל הנרכות, וברכה מיוחדת לבנו הגאון העצום האמתי וכו' מוהר"ר יוסף דוב הלוי נ"י עב"כ היקרה מחי' ישבע רוס גאונו מהם רוב נחת לראות מהם דור של גאוניס גדולי תורה ויראה.

שמחה זעליג
מו"ץ בצריסק
[ירחון הפרדס]

ה) **בדבר** השאלה אודות שבת צאן-פראנזסקא וציאפאן במרחק ז' מעלות מירושלים העיקר בעיני לעשות כדעת בעה"מ כי רב חילו של בעה"מ ואינו נדחה בשביל איזה קושיא ולא מנאנו מי מהראשונים שיחלקו עליו, ובעל יסו"ע לא הי' רק מלומד בחכמות ולא פוסק, וגם כפי הנראה אינו חולק רק על ענין המולד אבל לא על ענין השבת, ואת הרדב"ז לא ראינו, ואם לפני כמה שנים חשבתי כי הבעה"מ כיון שהוא מתחיל את חשבון ימי השבוע מירושלים ומאחר את החשבון בי"ח שעות למקום המזרח חשבתי כי לפי דבריו המקומות שמירושלים עד המזרח למזרח של ירושלים מאוחר עוד יותר והבאתי רא' מקבלת אנשי צבל ופרס שיושבים שם עוד מימי עזרא הסופר ויחזקאל הנביא והאמוראים כי לא גלו משם והרי הם מקובלים שהשבת אללס לפני השבת של ירושלים בשעות ולא מאוחר וחשבתי כי נלכה בזה דעת בעה"מ וחלקו עליו כי כיון שלא הזכיר בעל המאור על אודות מקום המרחק של מזרח ירושלים עד קצה המזרח נראה כי הוא מודה ששם השבת לפני הזמן שצירושלים ואינו מאחר את השבת לאחר זמן שצירושלים רק למערכה של ירושלים עד קצה המזרח שהוא בערך סאן פראנזסקא (ז"ל יאפאן), והביא הגאון ר' מיכל ראזענבערג זצ"ל רא' דהרי עבר הירדן למזרח של ירושלים וכי כסבור בעה"מ שהשבת צעבר הירדן מאוחר להשבת שצירושלים שהוא דבר שאי אפשר ונמצא שאין קו' על הבעה"מ ובפרט שלפי קו' אין נדחה דעת פוסק גדול כבעה"מ במקום שאין הראשונים חולקים עליו והרי הרמב"ן לא השיג עליו בזה והרי שהישראלים ולהבדיל הגוים שבאותן המקומות מתנהגים כדעת בעה"מ ואין לנו לשנות מנהגם והנה בדבר יאפונו' שהכחירי אשר גם הוא כהבעה"מ כותב כי זין והיא חינא ויאפונו מאוחר להם השבת לשל ירושלים בי"ח שעות והרי הישראלים בחארביאן שהיא מארך חינא אינם מתנהגים כהבעה"מ. נראה דלענין תפלה שהוא ענין דרבנן לא ישנה ממנהג הישראלים היושבים שם ולענין איסורי דאורייתא יש לחוש לדעת בעה"מ שהשבת מאוחרת לשל ירושלים ג"כ באופן שמקדימים וגם מאחרים לשבת שלנו.

ידע כי כל מעלה ממעלות הארץ למזרחא של ירושלים מקדמת השבת בארבעה מינוט קודם לירושלים נמצא כי אם יאפונו' מרוחקת מירושלים ז' מעלות היא מקדמת השבת בשש שעות ואם יותר מז' מעלות היא מקדמת יותר כפי ארבעה מינוט למעלה וזה לפי דעת ר' יצחק בר' ברוך המוצא בארצות החיים להגאון מלבי"ם ולפי דעת בעה"מ מאחר השבת שם לגבי ירושלים בי"ח שעות נמצא כי לענין איסורי דאורייתא יש להחמיר כשני הדעות ולשמור ממלאכה מ"ח שעות והוא שש שעות קודם השבת של ירושלים וי"ח שעות לאחר שבת של ירושלים וכו' וע"כ אם מנהג היהודים בחרבון וציאפוני להקדים השבת לשל ירושלים בשעות יש לסמוך עליהם בעניני דרבנן וכבר כתב הגאון ר' עקיבא איגר כי ב"גוט שבת" מקיימים העשה דאורייתא של קידוש היום. נמצא מי יתפלל כמנהגם ולענין הנחת תפילין ביום ראשון שלהם יונת על מנאי אם הוא מחויב הוא מניח לשם תפילין ואם אינו מחויב הוא מניח לשם תכשיט ובלא צרכה ויאמר בדרך שחוק "גוט שבת" כדי שלא יובן שם כי הוא משנה ממנהגם. [ירחון תלפיות תש"ה]

ו) **ואחרון** חביב אגרת שמחה מה"ה הרב הגאון המפור' הדמו"ץ צק"ק צריסק רבי שמחה זעליג שליט"א.

ברכה מרובה לכבוד הרב הגאון המובהק חריף ובקי מאד נעלה וכו' מו"ה פינחס נ"י עפשטיין.

קבלתי את ספרו היקר על מס' סוטה בשם מנחה חרבה והוא בלמח מנחה שמנה דדברי תורה מדברי רבותינו ובחדושין דאורייתא, והנני נותן לו תודתי על ספרו היקר, וראיתי בספרו בענין שמשון שכח דסומא פטור מהעשה דונקדשתי בתוך בני ישראל ולי נראה דכל העשין שעניינם מניעת מעשה הסומא חייב בהם כמו שהוא חייב בכל לא תעשה ואינו פטור רק מאותם שהם צדדי לקיים ולעשות מעשה כמו ליצית ותפילין ומזוזה ולולב וסוכה, והרי הוא מחויב בעשה דשבתון ביום טוב ואינו מותר לו לשרוף קדשים ביום טוב ולא לכסות דם ביום טוב בדבר שהוא משום מלאכה ואפי' בשליחות, וכן הוא מחויב בשביחת בהמתו.

ובן ראיתי בספרו בדבר להוציא כהן אחד בצרכת כהנים את יתר הכהנים, והנה פשוטן של דברי הגמרא דמי שקרוא לאלפין עיינין כמו חיפני ובישני לא ישא כפיו והרי יוכל להוציא כהן אחד ולמה הוא פטור מנשיאות כפים, נראה דלא יוכל להוציא ואני אומר כי לא היה מעולם מנהג צאטיליא להוציא כהן אחד את יתר הכהנים ורק מחמת כי קרוב לדורינו הכהנים דשם לא ידעו לקרוא עברית בחרו הרבנים הרע צמיעוטו וזו שיסאו כפיהם וכהן אחד יוציא אותם כדי שלא ישכחו יחוס כהונתם ולא ישאו גרושה, והגאון ר' בצלאל זצ"ל לחמו כסבור שהוא מנהג קדום שם, והרי לא הזכירו המנהג הזה הגאונים שהיו צאטיליא כמו הגאון חיד"א זצ"ל וכן נדפס זה מקרוב ספר מהגאון ר' מנחם נאויארי וכן בספר נהר שלום שהיה מחכמי אטיליא בטח לא נזכר זה המנהג, ויתברך כבוד גאונו בכל טוב וברכה סלה.

מוקירו **שמחה זעליג** מו"ץ פה צריסק
ב' י"ד תמוז התרפ"ח
[ספר מנחה חריבה קונטרס מנחת זכרון]

מועיל להפקיע גם דין יובל, וא"כ ממילא דתתרו"מ דלא שייך כלל לקנין של נתינות, דמועיל בזה קנין הנכרי להפקיע חיובו, וכבר שמעתי פי' הירושלמי מדידי הרש"ז ש"י.
[חדושי רבנו חיים הלוי הלכות תרומות]

(י) **הנה** עיקר הדין דמבואר בהסוגיא דאם נכנס למקדש בטומאה דרך גגין פטור ל"ע, לפ"מ דמרבין מקרא גם נטמא בפנים דחייב, א"כ הרי לא גרע שלא כדרך ביאה מנטמא בפנים דחייב, והרי זה דמי ממש לבית המנוגע, דכל היכא דטמא כלים שצצית שהם שם ממילא עוד מקודם שנטמא הביט טמא גם הנכנס שלא כדרך ביאה, וא"כ ה"נ צביאח מקדש, כיון דגם נטמא בפנים חייב א"כ הרי צריך להיות חייב גם שלא כדרך ביאה. וידידי הרש"ז תירך דנ"מ לענין אס נכנס רק רובו, דמשום הך דינא דכלים שצצית הרי צעין דוקא שיכנס כולו, וכמו צצית המנוגע, ודבריו ברורים, דבאמת הא דמחלקין שם צגמ' בין כדרך ביאה אס לא, דבכדרך ביאה סגי ברובו, ושלא כדרך ביאה צריכין דוקא כולו, נראה דלאו דין מיוחד צצית המנוגע הוא דהוי זה, כי אס דהוי דין בכל ביאות האמורות בחורה, וצע"ס דין ביאה, דכל שצריך ביאה חשיבא ביאה צצית רובו, ובשלא כדרך ביאה או שלא היה שם מעשה ביאה לא חשיבא ביאה כי אס צצית כולו, וע"כ גם הכא צביאח מקדש ודאי דבדרך ביאה סגי ברובו, וצנטימא בפנים או שלא כדרך ביאה אינו חייב כ"א צציתו בעורה. והכי מוכח מדברי התוס' בגי' דף מ"ג שכתבו דבגזיר צנכנס דרך אחוריו לא מיחייב משום דהוי שלא כדרך ביאה, ולכאורה הוא חממה דהרי להדיא מבואר בסוגיא שם דצנכנס צצית חבא ומגדל חייב, ואף דהוי שלא כדרך ביאה, אלא דמכיון דהתוס' איירי שם בלא נכנס כולו, ע"כ ממילא דלא חשיבא ביאה כלל כל שהוא שלא כדרך ביאה, ואע"ג דבגזיר לא צעין לרך ביאה, אבל מ"מ זהו דין צפ"ע דבשלא כדרך ביאה לא חשיבא כ"א צצית כולו.
[חדושי רבנו חיים הלוי הלכות ביאת המקדש]

(יא) **הנה** הגר"ח ז"ל בספרו כתב דהיכא דמדין יוצא נעשה מהמין הטמא להיות איסורו מ"ע ל"ש היתרה דו"ח ג', ולא שייך היתר זה אלא אס לא נעשה מאותו מין ואינו אסור מ"ע וכל איסורו הוא מדין יוצא מן הטמא ע"ז איכא היתרא דו"ח ג'.

והקשה הגר"ש שליט"א מהא דגמרא בכורות ואמר ר"י דאי עבר מקלוט בן פרה ואליבא דר"ש וכו' למימרא דר"א סבר דו"ח ג' מותר וקשה דהרי קלוט בכלל בהמה טמאה היא ואס כן הנוול ממנו אס נאמר חוששין לזרע האב חל עליו איסורא מ"ע ומ"מ קאמר הגמרא דשייך היתרא דו"ח ג'.

והשיב הגר"ח ז"ל דקלוט עצמו אין איסורו משום מין טמא דהרי כל איסורו הוא משום דחסר לו סימנים ואס כן אין שייך לומר דהיוצא ממנו יהא אסור מ"ע משום מין טמא כיון דהקלוט אביו ג"כ אין איסורו משום מין טמא אלא משום חסרון סימנים ואיסור היוצא ממנו אינו אלא משום יוצא יע"ז אמרינן שפיר דו"ח ג'.

[חדושי הגר"ח על הש"ס בכורות דף ו']

(יב) **בדבר** שאלמו אודות הגט, הודעתי משאלה זו ע"י הר"מ מצריסק להגאב"ד שם, וגם להג"ר שמחה זעליג שליט"א [זצ"ל], ורקוף בזה העתק חשונתו השניה

(ז) **ובאשר** הדבר היה מאד מוזר צעני, שאלתי בזה את כבוד ידיד הרב הגאון מ' שמחה זעליג שליט"א הראב"ד מצריסק, למען דעת אולי שמע וידע בזה מעשה רב מרבנן קשישאי, ואעתיק בזה מכתבו אלי צנ"ז המענין מאד וז"ל: מה שכתב כבוד גאונו אודות ברכת הכוס של אירוסין ונשואין, שמעתי מפי אדמו"ר הגאון מהר" חיים הלוי זצ"ל, כי הרב ר' יעקב מאיר זצ"ל מו"צ צמיינסק היה מנהגו, כי היה לו צלחתו בין יבוס ולאחר שגמר ברכת נשואין הריק מן הצנצנת אשר צלחתו בין לתוך הכוס שלו ושמה, ואמר הלא ברכתי ברכת צפה"ג, והי' זה צהננגדות להגאון המד"א זצ"ל שהי' גם כן באותו מעמד וצריך ברכת אירוסין, והנה זה מכבר ראיתי צשו"ע קטן דפוס שטעטין נדפס הגהות מהגאון צ"מ זצ"ל שהעיר מדברי רש"י עירובין דף מ' דאין צצית כוס משום צצית לצטלה אס לא יהי' טעמיה, ורק משום גנאי צריך לטעום, ובצצית אירוסין קשה קצת, דמעיקר הדין אינו צריך כוס כמ"ש הרא"ש כחוצות, ולא הוי רק ברכת הנהנין, ואס אינו טועם בעצמו אינו מוציא, וצריך לומר כיון שנהגו לברך על הכוס והכוס בא צצית כבוד הצצית, הוי גם כן כמו ברכת המצות ואדמו"ר הגאון זצ"ל בעצמו הי' מנהגו כי היה נשפך קצת מהכוס על ידו, והי' טועם לאחר הצצית מהנשפך על ידו, באופן שלא הרגישו הרואים, ומה טוב אס הי' מי מחזוק והי' שותה את הכוס בעצמו, ומה להם להחתך והכלה לטעום מהכוס, אך מי ישנה את המנהג, יתברך בכל טוב וכו' עד כאן לשון ידידי הנ"ל.
[ספר אפיקי יס סימן צ']
[ספר אפיקי יס סימן צ']

(ח) **כבר** הערני כי ידידי הגר"ש ז"ל צהסוגיא בגיטין דף כ"ג דנכרי פסול לכתוב את הגט משום דנכרי אדעתא דנפשי' קעביד, דאין זה רק משום אומדנא דלא נחבין לשמה כי אס דהוא פסול מדינא, והביא לזה מדברי הרמב"ם צפ"ג מהלי גירושין ה"ט שפסק דישראל מחלל שבתות צפרהסיא ג"כ דינו כנכרי בזה, ואס נימא דהוא רק אומדנא צלצד מאי שייכות הוא בזה הדין דמותר לחלל שבת צפרהסיא דינו כנכרי לכל דבריו, א"ו דהפסול דנכרי הוא מדינא. והיינו כמ"ש דהא דנכרי אדעתא דנפשי' קעביד הוא דינא דלא חיל צ"י דין ציווי הבעלים, ושם בגירושין הדבר פשוט, דכלא ציווי הבעל הא לא הוי לשמה, אלא דגם הכא ג"כ נכון כמ"ש דכלא חלות דין של ציווי ישראל לית צמעשו דין תורת לשמה של סת"מ וכמ"ש.
[חדושי רבינו חיים הלוי הלכות תפלין]

(ט) **בעיקר** הך דינא אס שייך קנין נכרי להפקיע מדין יובל, שכבר כתבנו דכיון דהיוצא גורם שע"ס המכירה והקנין לא יהא לנתינות, ע"כ ממילא דלייתא בזה קנין נכרי כלל, הנה נסתר זאת מהא דאיתא צירושלמי פ"ה דדמאי על הא דתנן מעשרין משל נכרי על של ישראל, מתניתין דר"מ דר"מ אמר אין קנין לנכרי צא"י וכו' ודא מסייעא לר"מ והארץ לא תמכר לנתינות כי לי הארץ לחולטניה, א"ל כל גרמא אמרה דהיא מסייעא לר"ש לא תמכר הא אס נמכרה חלוטה היא, הרי להדיא דלמ"ד יש קנין לנכרי צא"י מועיל זאת גם להפקיע מידי יובל, וזהו להדיא דלא כמ"ש. אכן באמת דיש לפרש דברי הירושלמי דכוונתו ג"כ כמ"ש, וזהו דקאמר לא תמכר הא אס נמכרה חלוטה היא, ר"ל דרק משום הדין דאיה נמכרת כלל לנתינות, ונמצא דאין להנכרי קנין כלל צהנוגע לדין יובל, ומשונה הוא דאיה נפקעת מן היוצא, אבל אה"נ דאס היה לו קנין חלוט היה

ומכחצו הראשון. אם כי דבריו לא נחזרו אלזי והשכחי לו על זה, כ"ז מלאחי לנכון לשלוח לכחצ"ה את מכחציו, והעיקר מה שיש לסמוך בזה הוא על תשובת מהרשד"ם חאה"ע סי' פ"ב אולי יעלה ידיו בראות ה' להעריך תשובה להדר"ג עוד לפני הפסח.

והנני דו"ש רנף אהבה מוקירו ומכבדו הדו"ש"ת ומנרכו בצרכת החג המקודש.

חיים עוזר גראדזענסקי

יום ו' עש"ק ערב חג הפסח תרל"ו.

...במח קבל הדר"ג המכחצ של הרה"ג מו"ה שמחה זעליג שליט"א [זל"ל] מו"צ דברסק, ואם כי איני מסכים להוכחות שלו כאשר השכחי אליו, אולם לא עלתה ידי לקדר תשובה ע"ז, ובאשר לא הזכיר מעכ"ת דבר הגט אחשוב אולי שכבר נעשה מעשה על פי יסוד דברי המהרשד"ם בזה"ע"ז סימן כ"ב שהזכרתי במכחצ, אם כי מדברי השו"ע והש"ס אינו נראה כן, ורב אחד העירי מחשו' הרשד"א סי' אלף רכ"ח שכ' באם הביא ע"א גט לאשה ואומר ששליח קבלה נתן לו גט זה למסור לידי האשה, והוא מעיד על מסירת הגט לידי השליח קבלה, שהוא נאמן להחירה להנשא בו מטעם מינו שאליו רצה לומר שליח הולכה אני נאמן כיון שהגט יוצא מתח"י, השתא נמי שאמר שליח הקבלה נתן לו להביאו לידיה וגם מעיד שניתן ליד שליח קבלה נאמן מטעם מינו, נמצא מובאר לדבריו שאף שאינו שליח לקבלה והולכה נאמן מטעם מינו, כל שהגט צידו, א"כ י"ל גם כנ"ד כיון שהגט נמצא ביד הדיין שנאמן מטעם מינו שיכול לומר שליח להולכה אני, וה"ה דנאמן מתוך הכח שלו בהפקס, דלא באנו בזה מכה עדות רק שנאמן מטעם מינו, ולפי"ז יש בזה (ג') [ב'] שיטות, א. הרשד"א, שא"צ עדים כלל, וגם הרא"ש שצריך עדים מ"מ כל שהגט צידו נאמן אף אח"ז [אחר זמן], כמש"כ המהרשד"ם שאין זה אלא גילוי מילתא. ועוד לא הגיעו אלזי הדברים בכור הנחינה והדבר צריך צירור והכרעה ואין הזמן גורם לזה.

וא"ש וצרכה יחוג את חג המצות בשמחה ובדיעות כנפשו העוהרה וכנפש ידיו רנף אהבה.

חיים עוזר גראדזענסקי

(ג) **הנ"י** ר"פ האשה רצה כתב בשם הריטב"א שכתב בשם רבו ז"ל, דוקא בעדות דבר שצערורה דענין ב' והאמינו לזה שאומר מת כשנים, אבל באיסור דעלמא דסגי בחד כיון שלא האמינוהו אלא כחד כי אחי אחרינא ומכחשי הוה הכחשה כחד לגבי חד עכ"ל.

והקשה הש"ך ביו"ד סי' קכ"ז ס"ק י"ד על הריטב"א בדאסורין לא אמרינן דהרי הוא כשנים, מסוף סוטה דף מו: גבי עד אחד אימר ראיתי ההורג ואחד אימר לא ראית דאמרינן נמי התם כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים וכו'. והרי בעגלה ערופה דכל הגדחו לא הוה אלא לענין קרבן יא"כ הא הוה איסורין וקא אמרינן ע"ז הרי הוא כשנים. ושמעתי בשם ידידי הגאון הגדול הנדיק ר' שמחה זעליג מצריסק נ"י שליט"א שחיד קישית הש"ך דהריטב"א לא בא לחלק בין דבר שצערורה לשאר איסורין לענין דהרי הוא כשנים, אלא כשכח להכחיש את העד פי' דאינו מעיד בהחזקה רה בהכחשה לחוד

וכגון שהוא רק מוים את הראשון בודאי דאינו נאמן להכחיש את העד הראשון והוה רק כאחד במקום שנים, אבל כשכח להעיד בדבר הנדון יכול להעיד כמו הראשון, ונהי דמתורת הכחשה אינו נאמן דהוה כחד במקום שנים מ"מ נאמן דהוה עדות בפני עצמה על הדבר האסור, ורק בזה הוא חלוק דבר שצערורה מאסורין בדבר שצערורה לא שייך שיהא נאמן במורת עדות בפני עצמה בדבר הנדון דאין דבר שצערורה פחות משנים, וע"כ בעגלה ערופה מכיון שאינו מעיד בדבר הנדון רק בא להכחיש את העד אינו נאמן דהוה כחד במקום שנים.

וי"ש לגמגם בזה, חדא, דאי הראשון הוה כשנים לא יהא נאמן השני כלל אפילו כשמעיד בהחזקה דהא אחזק איסורא, דהא אפילו אם לא אמרינן דהוה כשנים נסתפק הגרע"א (סימן א') אומ' ג') דלא יהא נאמן להכחיש את הראשון משום דאחזק איסורא וכ"ש הכי דהוה כשנים, דהוה לא שייך אלא בשצורה בעד המסייע, דשם אמרינן דאף דאינו נאמן מתורת הכחשה וכגון שבה רק להזים, מ"מ היכא שמכחיש ומעיד שלא לזה דמעיד בהחזקה של פטור השצורה מהימן דהוא כמו דהוה כשנים, מכיון דעד הראשון לא מחייב רק שצורה נאמן השני לפוטרו, משא"כ הכא כיון דבאחזק איסורא אינו נאמן ע"א, וא"כ כיון דבהראשון אחזק איסורא לא יהא נאמן השני כנגד החזקה, ושנית דהכא העדות שלא ראית את ההורג הוה גוף הדבר שנדונין עליו, ולא גרע בעדות מעגלה ערופה אף כשכח רק להכחיש את העד משאר עדות באסורין כשכח להעיד על הדבר הנדון, מכיון דבעגלה ערופה גוף הנדון הוה דלא נודע, וכשאומר לא ראית את ההורג, הרי הוא כמעיד על הדבר הנדון.

[בצרכת שמואל גיטין סימן ב']

(ד) ג' טו"ז אלול ה'תרפ"א ברסק.

והנה חותמי ליקירי שמפרש להא דמבאר במשנה וברמב"ם דנתמלא הבית עשן דהוא חד שיעורא עס הך דקטורת משתעלה תמורתה אין בזה מעילה, ותרומיהו חד דינא נינהו דאז נגמרה הקטרת הקטורת, והא דביו"ד כ' צריך להמתין מה שאין הדין כן בכל השנה, זהו מדיני ביאה ויציאה של לפני ולפנים האמורים ביו"ד כ', ובה י"ל דזהו בכל העבודות ובכל השנה דהכהן צריך להיות בפנים עד גמר העבודה, וגדולה מזו מלאנו במשנה יומא דף ס"ח אמרו לו לכ"ג הגיע שער למדבר וכו' בא לו כ"ג לקרות, ובגמ' שם והא קמ"ל דקסבר ר"י כיון שהגיע שער למדבר נעשית מצותו, הרי דקודם שנעשית מצותו לא הוה רשאי לקרות, ושמעתי מאחמו"ר הגאון החסיד זקוקללה"ה דהוא משום דעד גמר מצות שילוח הכה"ג צריך להיות עומד בעזרה ולא הוה רשאי ללכת לעזרת נשים עכ"ד, וכ"ה להדיא בלשון הרמב"ם פ"ג שם ה"ח וז"ל כיון שהגיע שער למדבר ילא כ"ג לעזרת הנשים לקרות בתורה, וא"כ י"ל דגם הך דמתמין עד שיתמלא הבית עשן לאו משום לתא דסדר ודין יציאה הוא דקאחינן עלה, רק דצריך להיות בפנים עד גמר העבודה והוא מעיקר דין הכשר העבודה וקיים מצותה, והא דבשאר קטורת של כל ימות השנה מקטיר ויוצא לאלתר, הוא משום דקטורת של כל השנה נגמר כל מצותה וחלות מעשה ההקטרה בוריקה על האשים, ודין תעלה תמרתו נאמר רק לענין דין נעשה מצותו של החפצא לענין דין מעילה, דכ"ז שתעלה תמרתה עיד חל בהחפצא דין הקטרה כמו באצרים

אילו רוצה נחשב לעוקר את הקנין, לכן שיך כבר לומר דלאו כל כמיניה לעקור דדברים שכלב מה שכבר חל ע"י דברים שצפוי, לכן אין מדינה דרב הוגא שום רא"י דאילו דברים, דאפי' נימא דהוי דברים, ג"כ הוי זביני' זביני', מטעם דלאו כל כמיני' לעקור, דאפי' דברים שכלב הוי דברים, אבל דברים שצפוי יותר אליהם והוי כמו דלא אפי' דיבור ומבטל מעשה, משא"כ ביקריב אותו וכופין אותו דהתם הוא בעצמו לרץ לעשות וצלי דעת ורצון לא חשוב שום מעשה, ואין כאן מה לעקור לכן לא שיך כאן הסברה לאו כל כמיני' לעקור, להכי שיך שפיר להוכיח מכאן דדברים שכלב שאין דברים ואנו פוסקים שהמעשה הוי מעשה מעליא.

[חדושי רבי נח קדושין סימן ג']

טז) ונראה דכונתם למ"ש הרמב"ן ריש מכות דהק' שם על המשנה דמעדין אנו באשת פלוני שזינתה נהרגין ואין משלמין ממון [ואף דהם ראו לחייבה ממון ג"כ להפסיד לה כמבואר] והק' מדין דמעדין אנו באיש פלוני דהוי בן גרושה וכן חלוה דאין אומרים נעשה בן גרושה וכן חלוה אלא מלקין אותם ארבעים ואמרין בגמ' משום דא"א לקיים בהם כאשר זמם דהם ראו לפסול לו ולזרעו ואנו לא פסלי' כ"א לו וא"כ ה"נ הכא הלא הם ראו לחייבה שמים, מיתה והפסד כתובתה, ואין לא מחייבין להו כי אם אחת. ותירץ דכלל החיוב מיתה נכלל כבר העושים כולם, וא"כ חשבינן ל'י' כאלו קיימנו בהם מה שרצו לעשות לה. ולפי"ז דין דקלב"מ פטור מתשלומין אין הביאור דפטור אך הביאור דכבר שילם. והיינו דמקשים החוס' [נבא קמא דף ד' ע"א ד"ה כראין כיון דכל הפטור כופר הוא מטעם קלב"מ א"כ באמת כבר שילם כופר ג"כ, ותירץ דכשוגג נמי פטור מדחתי דבי חוקי' והתם ודאי אין פטור מטעם דשילם דהא לא עבדינן ל'י' החומרא דאין חייב מיתה, וברמב"ן זה יבואר היטב מהרש"ל [הובא בקצות החושן סימן כ"ח] דדוקא בשוגג מהני תפיסה לא במזיד, כיון דעבדינן ל'י' החומרא א"כ נחשב שכבר שילם וע"כ לא מהני תפיסה דאין חייב כלום, משא"כ בשוגג.

והנה כשהנעתי הביאור הג"ל בענין קלב"מ ככופר לפני אדמו"ר הגאון האמתי ז"ע מרן הר"מ דשיבת קאמענין ז"ל אמר כי בן ביאר הגאון הגדול ר' שמחה זעליג ז"ל, מו"ז דהעיר בריסק, את החוס', וברוך שכוונתי לדעתו הרמה.

יז) הרשבה"ג מרן רבנו חיים הלוי ז"ל סאלאווייז'יק ז"ל מביא בספרו "חדושי רבנו חיים הלוי" עמוד ב' את הרמב"ם מהלכות יסודי התורה פ"ה הל"א כשיעמוד נכרי ויאנס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג וכו' במה דברים אמורים בשאר מצות חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים אבל שלש עבירות אלו אם יאמר לו עובר על אחת מהן או תהרג יהרג ואל יעבור עכ"ל. הגאון רבי חיים דן בעיקר, אם בקרקע עולם יש הלכה של יהרג ואל יעבור לפי שיטת הרמב"ם. היא מביא מחלוקת הראשונים בענין זה ועל זה הוא אומר "והו' שסחם הרמב"ם דבעריות מיהא בכל גוויי תהרג ואל תעבור, אלא דל"ע דהרי החוספות הוכיחו מרוב דהיכא דהוי שז ואל תעשה אינו מחויב למקור עצמו ולמה פסק דבכל גוויי תהרג ואל תעבור". הגאון

ומנחות עד שיעשו דשן, אבל אין זה נוגע לעיקר קיום מעשה ההקטרה, וזה פשוט, והך דנתמלא הבית עשן דמבואר במשנה וברמב"ם דין אחר הוא, והוא דין מסוים בקטורת של לפני ולפנים, ושמעתי זה כבר מהגאון רש"י שיח' דהוא נלמד מהקרא דוכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות וגו' עכ"ד, וכ"ה בקריית ספר להמצי"ט, וא"כ הוא זה דין בפ"ע שיתקיים וכסה וגו' והוא מדין המנוה של יוה"כ, ואין זה משיעורין של הקטרה בהחפצא של הקטרת, רק דבעינן שיתקיים וכסה וגו' ובהכי נגמר מצוה, ולישנא דמתני' הוא ונתמלא כל הבית כולו עשן, הרי דלא סגי בעלות תמרתה במקום אחד רק שכל הבית יתמלא עשן וזה קיום מצוה, וכ"ז למד מקרא דוכסה וגו', ולאחר שנתמלא הבית עשן כבר נגמרה המצוה ויכול ללכת אף שהחומר עוד עולה מהקטרת, משא"כ לענין דין מעילה נראה מלשון הרמב"ם בפ"ה מה' מעילה הט"ז דכל זמן שהחומר עולה עדיין מהקטרת אית בה מעילה ורק אם כבר פסקה החומר עולה אז הוא דהוי בכלל נעשה מצוה, והיינו משום דעיקר שיעורא דתעלה תמרתה הוא בדין נעשה מצוה, דכ"ז שהחומר עולה עוד הוי בכלל הקטרה, ולאחר מכאן הרי הוא בכלל דשן, וא"כ כ"ז הוא לענין דין מעילה ונעשה מצוה, אבל בעיקר קיום המצוה ומעשה ההקטרה עיקרו תלוי בנתינת הקטרת על האש כמו הקטרת קומץ ואזורים וכל הקטרות דעלמא, ומשעת נתינתה על האש כבר נתקיימה מצוה לגמרי ושוב הכהן יכול ללכת, ורק בקטרת של יוה"כ דנאמר בה בקיום מצוה דין וכסה וגו', ע"כ לרץ להיות הכ"ג דוקא בפנים עד שיתקיים דין וכסה וגו' ונגמרה מצוה.

[חדושי מרן ר"י הלוי]

טו) בדבריניו אלה נראה לתרן הקושיא מה יעשה הגר"ח על קושיית הרשב"א דאמאי לא פשיט הגמ' דדברים שכלב אינן דברים מדינא דרב הוגא. ונראה דאיתא בגמ' שם אלא אמר אביי מהכא ככולם אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אעפ"כ אינה מקודשת ואמאי הא אמרה בלבי היה ודלמא שאני התם דכיון דאיתא לאו כל כמינא דעקרא לה לתנאי'. והקשה הרש"ש דאמאי לא משני הגמ' תירוצ' זה גם על הרא"י מיקריב אותו ומכופין אותו דלעולם דשכ"ל הוי דברים, ורק דלאו כל כמיני' לעקור מה שאמר בפיו. ותירץ הגאון ר' שמחה זעליג ז"ל (שמעתי מפי מו"ר ז"ל) דלעיל לא שיך תירוצ' זה מכיון דעיקר השאלה אם יש רצונו והסכמתו, א"כ אין נימא דדברים שכלב הוי דברים אפי' מה שאמר רוצה אני לא חשוב כלום, מכיון דכלבו אינו רוצה, נמצא דהדברים שכלב לא צריכים לעקור שום דבר שלכתחילה לא נעשה כאן שום דבר, דהרי הוא מקדיש והוא מגרש ואם אינו רוצה בזה מה שהקדיש לא חשוב כלום, לכן לא נחשב שהוא עוקר הדברים שכלב, דבלי רצון לא שיה לכתחילה כלום, משא"כ גבי תנאי דהרי הוא מתנה את התנאי אלא מכיון דהתנאי זה לטובתה צריכים גם להסכמתה, ואם שתקה ולא מיחתה מספיק כבר שהתנאי שלו יהא לתנאי גמור, לכן אם אפי' אומרת שכלבה היה להתקדש לו, נחשב כבר שהיא עוקרת את התנאי, משו"ה קאמר כאן דוקא לאו כל כמינה לעקור את תנאיה. ובחילוק זה יש לחלק בין דינא דרב הוגא להדין דיקריב אותו וכופין אותו, דדינא דרב הוגא מיד שלקח הווי מיד המאנס נעשה המקח, דהרי המאנס לוקח את הדבר ורוצה לקנות, אלא דכדי שהקנין יפעול דרוש להסכמת המוכר, לכן מיד שמקבל הווי אנו רואים את הסכמתו וכל מיד הקנין של המאנס ואפילו בלבו

רבי חיים מבאר את הרמב"ם וזו לשונו: "דבאמת יש לפרש מאי דקאמר הגמ' הך סברא דמאי חזית דדמא דידך סומך טפי, דילמא דמא דחברך... סומך טפי בתרי גווי, או דנימא דכיון דשוקלין הם שניהם ע"כ ממילא הוי דינא דלריך להיות בשב ואל תעשה ועל מעשה בידיהם יהרג ואל יעבור, או דנימא דכיון דשוקלין הן ממילא אינה נדחית בפני פקוד נפשות, ואין חילוק בין שב ואל תעשה למעשה בידיהם דלעולם אין בה דין דחיה, וממילא דהוי דינא דיהרג ואל יעבור בכל גווי, וגם ברציחה גופה אם היה שב ואל תעשה בגוונא דיש בה דין רציחה גם כן אמרינן כיון דשוקלים הם ואין חבירו נדחה מפני פקוד נפשו ממילא יהרג ואל יעבור כיון דלא חלה דין דחיה בהרציחה עכ"ל.

וע"ז זה סיפר לי אבי הגאון ר' שמחה זעליג ז"ל בקיץ שנת תרצ"ז — שלפני הרבה שנים כאשר הגאון רבי חיים ז"ל הקביר לו את ביאורו על הרמב"ם שהבאנו למעלה — הוא העיר לו על זה, כי באמת הרמב"ם לא קחם בדבריו דבעריות בכל גווי

תהרג ואל תעבור, אלא הרמב"ם סמך על דקדוק לשונו דכחב "לעבור" ולא כחב שלא לקיים וכן לא הזכיר שעת הגזירה דמבואר בעובדא דנעל כנפים דבשב ואל תעשה מותר וכן לא הביא הא דבן פטורה ורבי עקיבא משום דסמך על דקדוק לשונו. גם ראייה מבח שבע למירון קמא דכתובות ורק בפרהסיא ולהעביר על דת משמע ברמב"ם דגם בקרקע עולם מחויב למסור נפשו דס"ל דרבא פליג והלכה כרבא.

[הרב משה אהרן ריגר]

יח' הגאון ר' שמחה זעליג ז"ל העיר על הר"י בירב שרצה לחדש את הסמיכה כדי להלקות אלו שנתחייבו כרת, דסמיכה כזו לא מהני אלא לחייב דיני קנסות כמו שדייק הרמב"ם בלשונו, ולא מהני לענוש עונשי הגוף. והגאון ר' חיים הסכים עמו. [שמעתי]

הפסוק

הפסוק